

Юлія Олександрівна **ГУДЗЕНКО**

студентка, Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1526-7050>

e-mail: gudzenkoju2001@gmail.com

ПРОБЛЕМАТИКА ЗЛОВЖИВАННЯ ЦИВІЛЬНИМИ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ

У статті викладено дослідження проблеми зловживання цивільними процесуальними правами. Проведено аналіз міжнародних та вітчизняних нормативно-правових актів, судової практики. У статті приділено увагу видам зловживання цивільними процесуальними правами. Виявлено проблеми, що стосуються недобросовісного використання особою своїх процесуальних прав. Наведено висновки та прогалини, що стосуються питання зловживання процесуальними правами у цивільному судочинстві.

Ключові слова: зловживання процесуальними правами, цивільне судочинство, доступ до суду, змагальність, заходи процесуального примусу, штраф

ВСТУП

Відповідно до ст. 4 Цивільного Процесуального Кодексу України (ЦПК) кожна особа має право у порядку встановленому цим Кодексом звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів. Проте в окремих випадках реалізація суб'єктивного права на судовий захист має негативний аспект. Мова йде про недобросовісне використання процесуальних прав, зокрема права на судовий розгляд. Нова редакція процесуального кодексу хоч і приділяє значну увагу такому процесуальному інституту, як «зловживання процесуальними правами», проте у законі й досі немає загального поняття зловживання процесуальними правами. Як показує судова практика, ситуації, що стосуються цього явища, все більше набирають обертів.

МЕТА роботи – дослідити сучасний стан проблеми зловживання цивільними процесуальними правами, звернути увагу на нормативно-правову базу з цього питання, проаналізувати судову практику.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проблему зловживання цивільними процесуальними правами досліджували багато науковців та правників. Використано методи К.В. Гусарова, М.В. Жушмана і С.О. Кравцова [6], С.С. Бичкова і Г.В. Чурпіти [9], Е. Васильовського [7], Н.О. Шебанова [7], А. Юдіна [8] та ін.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогодні ефективність судового захисту полягає не лише у дотриманні досконалої процедури розгляду справ, а й залежить від поведінки учасників процесу, добросовісного здійснення ними своїх процесуальних прав і виконання процесуальних обов'язків [11, с. 124].

Ст. 17 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод про заборону зловживання правами передбачає, що жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено у Конвенції [1, ст. 17].

Перш ніж дослідити дану проблему, потрібно за-

начити, що саме являє собою поняття «зловживання процесуальними правами». У науці існує багато підходів до визначення цього питання, але виокремимо найголовніші з них. Е. Васильовський наголошує, що зловживання процесуальними правами – це недопустиме здійснення певного права, що протидіє правильному, своєчасному розгляду справи та винесенню у справі рішення судом або призводить до несправедливого результату для іншої сторони [7]. Н.О. Шебанова вказує, що зловживання процесуальними правами найчастіше ототожнюється з практикою затягування процесу й розглядається як різновид дій чи поведінки сторони, що перешкоджає судовому розгляду [7]. Треба звернути увагу на те, що А. Юдін під зловживанням процесуальними правами розуміє особливу форму громадянського процесуального правопорушення: умисні недобросовісні дії учасників цивільного процесу, які супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав і здійснювані лише з видимістю реалізації таких прав, пов'язані з обманом стосовно відомих обставин справи, з метою обмеження можливості реалізації або порушення прав інших осіб, які беруть участь у справі, а також із метою перешкоджання діяльності суду з правильного і своєчасного розгляду і вирішення цивільної справи, що тягнуть застосування заходів цивільного процесуального примусу [8].

Треба зазначити, що ч. 3 ст. 27 ЦПК 2017 р. передбачала добросовісне здійснення своїх процесуальних прав, а ч. 4 ст. 153 передбачала запобіжний засіб для недопущення зловживання забезпеченням позову [10, с. 23]. Виходячи з цього, про зловживання у цій редакції фактично не зазначалося. Це й стало причиною для численних затягувань розгляду справи та інших зловживань. До ЦПК України 2018 р. законодавець додав ст. 44, за допомогою якої фактично вперше було врегульовано зазначене явище. Відповідно до цієї статті учасники судового процесу та їх представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається [2, ст. 44]. З огляду на це положення, можна зробити висновки, що зловживання процесуальними правами – це особлива форма цивільного процесуального правопорушення, а саме умисні несумлінні дії учасників судо-

вого процесу, що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав і вчиняються лише з видимістю реалізації таких прав, що поєднуються з обманом відносно відомих обставин справи, з метою обмеження можливості реалізації або порушення прав інших учасників справи, а також із метою перешкоджання діяльності суду з правильного та своєчасного розгляду і вирішення цивільної справи, що тягне застосування заходів цивільного процесуального примусу [6, с. 134–135].

До речі, вагомим кроком стало і включення статей, які передбачають відповідальність за зловживання. До них відносяться: ст. 148, яка передбачає розміри штрафних санкцій за дії, що, на думку суду, підпадають під зловживання [2, ст. 148]; ч. 9 ст. 141, що встановлює ще один вид відповідальності – покладення на сторону, яка здійснила дії, які було визнано зловживанням процесуальними правами, судових витрат повністю або частково, незалежно від результатів розгляду спору [2, ст. 141].

Враховуючи таке різноманіття теорій та положень, процесуальний закон усе ж таки не містить дефініції «зловживання цивільними процесуальними правами» і, як правило, з тим чи іншим ступенем конкретизації йде шляхом переліку дій, які можуть бути розцінені як зловживання процесуальними правами [6, с. 135].

Перед тим як перейти безпосередньо до видів зловживання процесуальними правами, необхідно звернути увагу на ознаки такого явища. Юридична література виділяє такі ознаки зловживання цивільними процесуальними правами:

- належне особі суб'єктивне процесуальне право здійснюється всупереч його призначенню;
- відсутня реальна основа здійснюваних дій, яким властива певна штучність;
- відтворені особою обставини (процесуальні юридичні факти) ведуть до невинуватого і штучного ускладнення цивільного процесу й перешкоджають провадженню у справі, а тому зловживання процесуальними правами є неекономічною процесуальною поведінкою;

- неприродність, яка виявляється, наприклад, у займанні непослідовної та суперечливої позиції у справі, що з урахуванням інших обставин може зумовити висновок суду про допущене особою зловживання [9, с. 14].

Слід наголосити, що в Інформаційному листі Вищого господарського суду України від 15 березня 2010 р. «Про деякі питання запобігання зловживанню процесуальними правами в господарському судочинстві», у судовій практиці як зловживання процесуальними правами розглядають такі дії: заявлення численних необґрунтованих відводів суддям; нез'явлення представників учасників судового процесу на судові засідання без поважних причин і без повідомлення причин; подання необґрунтованих клопотань про вчинення судом процесуальних дій; подання зустрічних позовів без дотримання вимог закону тощо [3].

До речі, у п. 14 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 5 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження в справі до судового розгляду» під зловживанням процесуальними правами розуміється неподання чи несвоєчасне подання доказів

без поважних причин, що спрямовано на затягування процесу [4].

За різними критеріями пропонується й така класифікація зловживання цивільними процесуальними правами:

- за видами цивільного судочинства: зловживання цивільними процесуальними правами у розгляді та вирішенні справ позовного провадження, у розгляді справ окремого провадження, у розгляді справ наказного провадження;

- за стадіями цивільного судочинства: зловживання цивільними процесуальними правами під час провадження у справі в суді першої інстанції, зловживання цивільними процесуальними правами у перегляді судових рішень, зловживання цивільними процесуальними правами у відновленні втраченого судового провадження, зловживання цивільними процесуальними правами у вирішенні процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у цивільних справах і рішень інших органів (посадових осіб);

- за цивільним процесуальним статусом особи, яка зловживає процесуальними правами: зловживання цивільними процесуальними правами особами, що беруть участь у справі та зловживання цивільними процесуальними правами іншими учасниками цивільного процесу;

- за сферою, в межах якої зловживання має місце: зловживання цивільними процесуальними правами у процесі доказування, зловживання цивільними процесуальними правами у визначенні підвідомчості та підсудності цивільних справ, зловживання цивільними процесуальними правами шляхом затягування вчинення процесуальних дій у межах встановлених процесуальних строків [9, с. 15].

Залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню цивільного судочинства, а саме: 1) подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, що не є чинним, або дія якого закінчилася, подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення; 2) подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом та з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями; 3) подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, що має очевидно штучний характер; 4) необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог із метою зміни підсудності справи або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою; 5) укладення мирової угоди, спрямованої на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі [6, с. 135–136].

Виходячи з цього, існує велика кількість різних видів зловживань суб'єктивними цивільними процесуальними правами, адже будь-яка процесуальна норма, що полягає

у вчиненні суб'єктом тих чи інших дій, може породжувати різні зловживання тією свободою, яку вона надає. Це дозволяє зробити висновок про те, що будь-яке суб'єктивне процесуальне право може бути використано всупереч його призначенню.

Як приклад наведено судові справи з найпоширенішими зловживаннями цивільними процесуальними правами.

1. Недобросовісне неодноразове подання клопотань, скарги та заяв (про відвід судді, інших учасників процесу про відкладення розгляду справи, проведення експертизи тощо. Відмовляючи у задоволенні клопотання представника відповідача за заявою позивача про призначення судової позачергової експертизи у справі № 492/1030/14-ц, Арцизький районний суд Одеської області зазначив, що згідно із положеннями ст. 12 ЦПК України про змагальність сторін кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи, та на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених ЦПК України.

Представник відповідача за позовом неодноразово звертався до суду першої інстанції з клопотаннями про призначення судових експертиз, зокрема й судової позачергової експертизи.

Ухвалою суду від 28 грудня 2017 р. задоволено клопотання. Від експертної установи неодноразово надходили повідомлення про неможливість надання висновку у зв'язку з невиконанням вимог експерта й несплати вартості експертизи.

Суд першої інстанції ухвалою від 11 червня 2017 р. прийшов до висновку, що подання чергового клопотання про призначення судової позачергової експертизи свідчило про намір представника відповідача затягнути розгляд справи, і такі дії суд розцінив як зловживання зі сторони представника відповідача [5, с. 9].

2. Подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав. У цивільній справі № 496/2012/17, повертаючи апеляційну скаргу Н.В. Якубовської на ухвалу Біляївського районного суду Одеської області від 26.06.2017 р. про відкриття провадження, апеляційний суд Одеської області вказав, що Н.В. Якубовська, яка не є стороною у справі, неодноразово зверталася з апеляційними скаргами на процесуальні рішення суду, а саме на ухвалу про відкриття провадження у справі, про забезпечення позову та витребування доказів.

22 вересня 2017 р. Н.В. Якубовська подала апеляційну скаргу на ухвалу судді про відкриття провадження у справі у зв'язку з недотриманням вимог ст.ст. 119, 120 ЦПК України.

Ухвалою апеляційного суду Одеської області від 11 жовтня 2017 р. зазначена апеляційна скарга повернута до Біляївського районного суду Одеської області для вирішення питання у порядку ч. 2 ст. 293 ЦПК України та апелянту. Роз'яснено, що оскарження в апеляційному порядку може бути ухвала суду першої інстанції про відкриття провадження у справі лише у разі порушення правил підсудності.

13 жовтня 2017 р. Н.В. Якубовська повторно звернулася до суду з апеляційною скаргою на ухвалу про

відкриття провадження у справі, у зв'язку з недотриманням вимог ст.ст. 119, 120 ЦПК України та ухвалою апеляційного суду Одеської області від 19 жовтня 2017 р. зазначена апеляційна скарга повернута. 5 лютого 2018 р. Н.В. Якубовська вкотре подала апеляційну скаргу на ухвалу суду про відкриття провадження у справі, в якій просить змінити підсудність.

Враховуючи неодноразове подання безпідставних апеляційних скарг, які, крім того, подані з численними процесуальними порушеннями (відсутнє клопотання про поновлення строку на подання апеляційної скарги, не сплачено судовий збір), суд такі дії учасника судового процесу визнав зловживанням процесуальними правами, що спрямоване на безпідставне затягування та перешкоджання розгляду справи та суперечить завданню цивільного судочинства [5, с. 10–11].

3. Випадок зловживання учасниками справи процесуальними правами та обов'язками, що стосується неодноразової неявки до суду, знайшов своє відображення у поведінці позивача під час розгляду справи № 521/8997/15-ц: сторона позивача була в установленій законом порядку сповіщена про дату, час та місце проведення судового засідання у цій справі, проте позивач та його представник не цікавилися датою призначення та розгляду справи та, як наслідок, суд (ухвала від 31 травня 2018 р.) дійшов висновку, що причини неявки позивача у судові засідання відбулися з неповажних причин та розцінив таку поведінку як зловживання своїми процесуальними правами [5, с. 11].

Стосовно засобів перешкоджання зловживанню цивільними процесуальними правами, то саме суд зобов'язаний вживати такі заходи [6, с. 136]. Відповідно до ст. 148 ЦПК у випадку зловживання процесуальними правами учасником судового процесу суд застосовує до нього заходи процесуального примусу, зокрема штраф. Вказана стаття встановлює штрафи за певні дії, вичерпний перелік яких надано у ч. 1 ст. 148. Відповідно до цього суд може постановити ухвалу про стягнення в дохід державного бюджету з відповідної особи штрафу в сумі до від 0,3 до 3 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у разі: невиконання процесуальних обов'язків, зокрема ухилення від вчинення дій, покладених судом на учасника судового процесу; зловживання процесуальними правами, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання судочинству; неповідомлення суду про неможливість подати докази, витребувані судом, або неподання таких доказів без поважних причин; невиконання ухвали про забезпечення позову або доказів, ненадання копії відзиву на позов, апеляційну чи касаційну скаргу, відповіді на відзив, заперечення іншому учаснику справи у встановлений судом строк; порушення заборон, встановлених ч. 9 ст. 203 ЦПК України. Суд може постановити ухвалу про стягнення в дохід державного бюджету з відповідної особи штрафу в сумі від 1 до 10 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у випадках: повторного чи систематичного невиконання процесуальних обов'язків, повторного чи неодноразового зловживання процесуальними правами, повторного чи систематичного неподання витребуваних судом доказів без поважних причин або без їх повідомлення, триваючого невиконання ухвали про забезпечення позову або доказів [2, ст. 148].

Стосовно цього можна навести приклад із судової практики: ухвалою Апеляційного суду Харківської області від 22 травня 2018 р. у справі № 636/1760/16-ц накладено штраф на відповідача за неподання витребуваних судом доказів [12].

Крім того, якщо подання скарги, заяви, клопотання визнається зловживанням процесуальними правами, суд з урахуванням обставин справи має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання [6, с. 136].

ВИСНОВКИ

Отже, можна зробити висновок, що змагальний процес неможливий без заходів, що передбачають відповідальність за порушення умов змагальності. Зловживання цивільними правами ми можемо спостерігати у будь-якому змагальному процесі. Однією з новел процесуальних кодексів є їх спрямованість на боротьбу з цим явищем. ЦПК України не є виключенням із цього твердження. Із введенням ст. 44 до ЦПК України 2018 р. фактично вперше було врегульовано питання зловживання цивільними процесуальними правами. Відповідно до цієї статті учасники судового процесу та їх представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається. Хоча у ЦПК України немає прямої вказівки, що саме являє собою зловживання цивільними процесуальними правами, але, виходячи зі ст. 44 ЦПК України, можна зробити висновок, що зловживання цивільними процесуальними правами – це особлива форма цивільного процесуального правопорушення, а саме умисні несумлінні дії учасників судового процесу, що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав і вчиняються лише з видимістю реалізації таких прав, що поєднуються з обманом відносно відомих обставин справи, з метою обмеження можливості реалізації або порушення прав інших учасників справи, а також із метою перешкоджання діяльності суду з правильного та своєчасного розгляду і вирішення цивільної справи, що тягне застосування заходів цивільного процесуального примусу.

Необхідно зазначити ще таку протидію зловживанню цивільними процесуальними правами, як включення статей, які передбачають відповідальність за зловживання: ст. 148, яка передбачає розміри штрафних санкцій за дії, що, на думку суду, підпадають під зловживання; ч. 9 ст. 141, що встановлює ще один вид відповідальності – покладення на сторону, яка здійснила дії,

які було визнано зловживанням процесуальними правами, судових витрат повністю або частково, незалежно від результатів розгляду спору.

Хоча такі нововведення у ЦПК України і стали вагомим кроком у боротьбі зі зловживанням цивільними процесуальними правами, однак, досліджуючи судові справи з цього питання, можна дійти висновку про те, що норми застосовуються судами, проте, я вважаю, що вони застосовуються не досить часто, адже наразі зустрічаються випадки зловживання процесуальними правами й після прийняття ЦПК України 2018 р. Так, нові норми є досить доречними, але й вони мають певні недоліки. На мою думку, законодавцю потрібно звернути увагу не лише на найбільш поширені ситуації та «явні» зловживання цивільними процесуальними правами, але й привернути увагу до більш складних способів здійснення зловживання (неявне зловживання). До таких випадків можна віднести зловживання відводом судді або подання декількох різних за змістом / предметом позовів стосовно одних і тих же право-відносин.

З метою запобігання зловживанням процесуальними правами суд може застосовувати різні заходи процесуального примусу, серед яких попередження, видалення із зали судового засідання, тимчасове вилучення доказів для дослідження судом, привід свідка (лише для цивільного процесу), штраф. Хоча й не масово, але суди почали вживати заходи процесуального примусу, порівняно з попередніми роками. Аналіз судової практики із застосування норм законодавства відносно запобігання зловживанням процесуальними правами свідчить, що найпоширенішим заходом, який застосовують суди, є накладання штрафу на учасників судового процесу, а також у багатьох випадках – повернення позовної заяви. Недарма перелік зловживань цивільними процесуальними правами є невичерпним. Адже сторони й надалі будуть шукати шпарини, щоб затягнути процес. Вважаю, що судам потрібно більш принциповіше реагувати на подібні зловживання.

Необхідно зазначити, що й досі рішення суду можна чекати через 2–3 роки. Багато справ накопичуються, а тому ефективність та швидкість судового розгляду в нашій країні знаходиться не на високому рівні. На мою думку, однією з найголовніших причин цієї проблеми є саме зловживання цивільними процесуальними правами, адже це таке правопорушення, яке спричиняє ускладнення доступу до правосуддя та затягування процесу.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Цивільний Процесуальний Кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
3. Про деякі питання запобігання зловживанню процесуальними правами в господарському судочинстві: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 15.03.2010 № 01–08/140. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_140600-10#Text
4. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження в справі до судового розгляду: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.06.2009 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-09#Text>
5. Узагальнення судової практики розгляду судами деяких питань, пов'язаних зі зловживанням процесуальними правами: Практика застосування новел цивільного процесуального законодавства. URL: https://oda.court.gov.ua/userfiles/file/sud1590/Zlovgivannya_procesualnymy_pravamy.pdf
6. Цивільний процес: навч. посіб / К.В., Гусаров та ін. Харків: Право, 2020. 390 с.

7. Маруніч Г. Застосування цивільного процесу та зловживання цивільними процесуальними правами: співвідношення понять. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 9. С. 13–18. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/09/4.pdf>
8. Юдин А.В. Злоупотребление правами в гражданском судопроизводстве: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.15. СПб., 2009. 537 с.
9. Бичкова С.С., Чурпіта Г.В. Зловживання цивільними процесуальними правами. *Криміналістичний вісник*. 2015. № 2 (24). С. 12–18
10. Колесников Б. Зловживання цивільними процесуальними правами: новела цивільного процесу. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 7. С. 22–27 URL: ПГП № 7_2018.pdf (pgp-journal.kiev.ua)
11. Дрогозюк К. Зловживання процесуальними правами під час доказування в цивільному процесі України та Франції. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2015. № 6. С. 124–128 URL: [jurnaluljuridic № 6–2015.pdf](http://jurnaluljuridic.com.ua/2015/06/124-128.pdf)
12. Ухвала суду апеляційного суду Харківської області від 22 травня 2018 р., судова справа № 74275098, 22.05.2018. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/74275098/>

References

1. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: International Document of 04.11.1950 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (in Ukrainian).
2. Civil Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine of March 18, 2004 № 1618–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (in Ukrainian).
3. On some issues of prevention of abuse of procedural rights in commercial litigation: Information letter of the Supreme Commercial Court of Ukraine dated 15.03.2010 № 01–08 / 140. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_140600-10#Text (in Ukrainian).
4. On the application of the norms of civil procedural legislation governing the proceedings in the case for trial: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine of 12.06.2009 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-09#Text> (in Ukrainian).
5. Generalization of judicial practice of consideration by courts of some questions connected with abuse of procedural rights: Practice of application of novelties of the civil procedural legislation. URL: https://oda.court.gov.ua/userfiles/file/sud1590/Zlovgivannya_procesyalnomy_pravamy.pdf (in Ukrainian).
6. Civil proceedings / K.V. Husarov et al. Kharkiv: Law, 2020. 390 p. (in Ukrainian).
7. Marunych H. Procrastination of civil proceedings and abuse of civil procedural rights: the relationship of concepts. *Entrepreneurship, economy and law*. 2016. № 9. pp. 13–18. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/09/4.pdf> (in Ukrainian).
8. Yudin A.V. Abuse of rights in civil proceedings: dis. ... Doctor of legal sciences: 12.00.15. Saint Petersburg., 2009. 537 p. (in Russian).
9. Bychkova S.S., Churpita H.V. Abuse of civil procedural rights. *Forensic Bulletin*. 2015. № 2 (24). pp. 12–18. (in Ukrainian).
10. Kolesnikov B. Abuse of civil procedural rights: a short story of civil proceedings. *Entrepreneurship, economy and law*. 2018. № 7. pp. 22–27 URL: ПГП № 7_2018.pdf (pgp-journal.kiev.ua) (in Ukrainian).
11. Drogoziuk K. Abuse of procedural rights in evidence in civil proceedings in Ukraine and France. *National Legal Journal: Theory and Practice*. 2015. № 6. pp. 124–128 URL: [jurnaluljuridic № 6–2015.pdf](http://jurnaluljuridic.com.ua/2015/06/124-128.pdf) (in Ukrainian).
12. Decision of the Court of Appeal of the Kharkiv Region of May 22, 2018, court case № 74275098, May 22, 2018. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/74275098/> (in Ukrainian).

Yuliia HUDZENKO

student, Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1526-7050>
e-mail: gudzenkoju2001@gmail.com

ISSUES OF ABUSE OF CIVIL PROCEDURAL RIGHTS

The article presents a study of the problem of abuse of civil procedural rights. It is noted that the issue of abuse of procedural rights in civil proceedings in the modern world is very relevant and currently not fully resolved. The analysis of normative-legal documents in this sphere is carried out. In particular, the norms of the Civil Procedure Code of Ukraine have been studied. Attention is drawn to the Information Letter of the Supreme Commercial Court of Ukraine dated March 15, 2010 “On some issues of prevention of abuse of procedural rights in commercial litigation” and the Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine of June 12, 2009 № 5 “On the application of the rules of civil procedural law governing the proceedings before the trial”. Judicial practice concerning abuse of civil procedural rights is analyzed. The international normative legal acts are studied, namely: The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The definition of “abuse of civil procedural rights” is given, as well as the signs of this procedural institution. The article also pays attention to the types and classification of abuse of civil procedural rights. The means of preventing the abuse of civil procedural rights are analyzed: the grounds for applying coercive measures to a person, including a fine, are determined. Problems related to a person's unfair use of his procedural rights have been identified. An analysis of case law on situations where a person's behavior is recognized as an abuse of their procedural rights. Conclusions and gaps related to the issue of abuse of procedural rights in civil proceedings are presented.

Keywords: *abuse of procedural rights, civil proceedings, access to court, adversarial proceedings, coercive measures, fines*